

ТЕРОРИЗЪМ - ЕВРОПЕЙСКО СЪТРУДНИЧЕСТВО И ОРГАНИ ЗА БОРБА С НЕГО

Михаил Илиев¹

I. Обща характеристика и понятие за „Тероризъм“.

Данни за терористични актове съществуват още от дълбока древност – Древна Елада, Египет, Персия и др., а за пръв път терминът „тероризъм“ се появява в речника на Френската академия на науките в издание от 1798г. и означава режим на насилие, осъществяван от дадено правителство². Това е и първият опит да се даде някаква квалификация на понятието, но и до сега това не е направено.

Понятието „тероризъм“ е производно от думата „терор“, „терористичен акт“, която дума е с латински произход и означава страх, ужас. В политическият речник от 1956г. терорът е най-остра форма на борба срещу политически противник, при която се прилага насилие, включително и физическо унищожаване на класовия противник и организиране на политически убийства. Макар да няма легално определение за понятието, то може да бъде дефинирано като общественоопасно деяние, при което се използва сила или заплашване за постигане на определени политически цели.

Освен като политико-социално явление той има и още една съществена характеристика, а именно, че интензитетът му се обуславя от активизирането на идеологическите подбуди. Иначе казано това са национал-социалистическите, анархичните идеи, религиозният фанатизъм за чието осъществяване допринасят крайно левите или крайно десните терористични организации. Не винаги терористите са подтиквани от идеологическите си концепции, тъй като възгледите им за политическата система в дадена държава могат да са и различни. Основното, което ги обединява е идеята да действат съвместно за постигане на определени политически цели. Затова и терористите се организират в малки, строгоопределени групи, които разполагат с пари, оръжие, научен потенциал, превозни средства и др.

Друг основен момент при тероризмът е подготовката за извършване на терористичните актове. Основни принципи са изненадата и секретността при извършване на действията. Основни негови характеристики са и повсеместността, масовостта, систематичността и високоорганизираността. Друга основна негова характеристика е неправомерността на действията и международният му характер, тъй

¹ Студент в програма „Право“, 4 курс.

²Вж. Йотов, Борислав., Наказателноправна характеристика на тероризма., С., 1997

като той е в състояние да влияе върху международните отношения, като същевременно създава опасност и за вътрешния мир и сигурност.

II. Наказателноправна характеристика на тероризма.

Тероризмът е определен в чл.108а НК. Там са очертани два състава 1) в 108а., ал.1 НК – основен състав и 2) Съставът по 108а., ал.2 НК - финансиране на тероризъм, като тук са възможни две форми на изпълнителното деяние – 2.1 – събиране на средства и 2.2 - предоставяне на средства. При тази втора форма деецът трябва да действа с умисъл и да знае или да предполага целта, за която ще се използват тези средства. За очертаване на състава в ал.1 по подобие на масовия терор (чл.96, ал.3 НК и чл.97 НК) законодателят също е предприел методът на препращане към други състави на умишлени престъпления, които ако бъдат извършени със специалната цел, която изисква чл.108а НК ще очертаят изпълнителното деяние на престъплението тероризъм. В съставът, като форми на изпълнителното деяние са посочени не само определени общоопасни престъпления, но и престъпления против личността (убийство, тежка телестна повреда, отвличане); престъпления против собствеността (по чл.216 НК – унищожаване или повреждане противозаконно на чужда вещ; против реда и общественото спокойствие (чл.326 НК – подаване на неврни сигнали за помощ или злополука по радио, телефон) и др. Всички тези престъпления са посочени в различни глави на НК, но общото между тях е, че по един или друг начин те засягат гражданското население³. Съставите на престъпленията, очертаващи съставът на тероризма са *numeros clausus* (изчерпателно изброени) и други текстове от НК, очертаващи престъпления срещу населението не могат да представляват тероризъм.

Сега на кратко ще представим отделните състави, които очертават формите на изпълнителното деяние на тероризма по чл.108а., ал.1 НК.

1) Чл. 115 НК очертава основният състав на умишлено убийство. Това е престъпление против личността, с което се засяга най – ценното благо - правото на живот. Обект на престъплението е живота, а предмет е пострадалото лице.

Човешкия живот започва с раждането и приключва със смъртта - това е и периодът, когато може да бъде извършено престъплението.

³ Вж. Гиргинов, Антон., Наказателно право на Република България - особена част., С., 2005

Престъплението е резултатно и се смята за довършено с настъпване на биологичната смърт на пострадалия.

Формата на изпълнителното деяние е умъртвяване на другиго, което може да бъде постигнато по различен начин - с удряне, блъскане, намушкване и др. Средствата също могат да са различни – с огнестрелно оръжие, с чук, камък и др.

От субективна страна в хипотезата на чл.115 НК сме изправени пред умисъл. Субект може да е всяко наказателноотговорно лице, различно от пострадалия. .

2) По чл.128 НК, който описва тежката телестна повреда, обект са обществените отношения, свързани със здравето на личността, а предмет е човешката личност.

Изпълнителното деяние се изразява в причиняване другиму някои от посочените продължителни разстройства на здравето (постоянна слепота, постоянна глухота и др.)

От субективна страна престъплението може да бъде извършено и в двете форми на вината – умисъл или непредпазливост, а субект може да е всяко наказателноотговорно лице, различно от пострадалия.

3) Чл.142, ал.1 НК очертава основният състав на отвличането. Това е престъпление, с което се засяга правото на свобода на гражданите, което се изразява в ограничаване правото на свободно придвижване или ограничаване правото за извършване на волеви актове.

Изпълнителното деяние се състои в отвличане на друг човек, независимо на каква възраст е. Отвличането представлява система от действия, изразяващи се в отвеждане на пострадалия на място против неговата воля.

Изисква се отвличането да е и със специална цел- да се лиши от свобода пострадалия. От субективна страна престъплението се извършва с пряк умисъл, а субект може да е всяко наказателноотговорно лице.

3) Чл.216, ал.1 НК очертава престъплението унищожаване или повреждане на чужда вещ. Това е престъпление против собствеността, а предмет са непринадлежащи на дееца вещи. С престъпленията от глава V от НК се цели извличане на имотна облага за себе си или за другиго. Унищожаването или повреждането на чужда вещ, са единственото изключение в тази глава, които не се извършват с тази цел.

От обективна страна деянието се изразява в унищожаване или повреждане на чужда вещ. Унищожаването засяга веща по такъв начин, че тя е негодна повече за ползване, докато повреждането я засяга частично и веща може да бъде поправена и да продължи обичайното си потребление.

Престъплението е резултатно и се смята за довършено с унищожаването или повреждането на веща. Субект може да е всяко наказателноотговорно лице, което не е собственик на засегнатата вещ, като от субективна страна са възможни и двете форми на вината.

4) Чл.326 НК криминализира деяние, с което се засягат обществените отношения, свързани с мира и общественото спокойствие на гражданите.

Изпълнителното деяние се изразява в предаване по телефон, радио или по друг начин на неверни повиквания или заблуждаващи знаци за помощ или тревога.

Субект може да е всяко наказателноотговорно лице. Престъплението се извършва с пряк умисъл.

5) Престъплението по чл.330, ал.1 НК е от категорията на общоопасните престъпления, очертани в глава XI, раздел I, извършени по общоопасен начин или с общоопасни средства. Обект на тези престъпления са лични или имуществени права на гражданите.

Съставът по чл.330 НК очертава палежът. Предмет на престъплението е имущество със значителна стойност, като за такава се приема над 1000лв. Изпълнителното деяние се изразява в запалване на някои от посочените предмети, а именно: сграда, инвентар, стока, земеделски или други произведения, гора, машини, рудник или друго имущество със значителна стойност.

Към субектът няма специално изискване и той може да е всяко наказателноотговорно лице. От субективна страна престъплението може да бъде извършено и в двете форми на умисъла – пряк или евентуален.

6) Особен случаи на изпълнителното деяние посочен в чл.333 НК е, когато обектите изброени в чл.330 се засягат чрез взрив. От субективна страна е възможен само умисълът, а субект може да е всяко наказателноотговорно лице. Тогава наказанието е същото, кавото е предвидено и за палежът.

7) Чл.334, ал.1 НК от същата глава очертава съставът на наводнението, от което е последвала опасност за живота или имота на другиго.

Формата на изпълнително деяние е причиняване на наводнение. Това може да стане и чрез двте форми на деянието - действие или бездействие.. Субект може да е всяко наказателноотговорно лице. От субективна страна, като възможна форма на вината е посочен умисълът в двете му форми.

8) Чл.337, ал.1 НК е също общоопасно престъпление, което се изразява в 9 форми на изпълнителното деяние, а именно: произвежда, преработва, поправя, разработва,

съхранява, търгува, пренася, внося или изнася взривове, огнестрелни, химически биологични или ядрени оръжия или боеприпаси. Изпълнителното деяние се изисква да е извършено без надлежно разрешение от държавен орган или от закона, или извън рамките на дадено му разрешение, тъй като посочените вещи са с висока степен на обществена опасност и под разрешителен режим.

Субект може да е всяко наказателноотговорно лице, а от субективна страна единствено възможен е умисълът.

9) Следващо престъпление също от категорията на общоопасните, което очертава възможно изпълнително деяние на тероризма е и престъплението по чл.339, ал.1 НК. Законодателят очертава три форми на изпълнителното деяние, а именно: придобиване, държане или предаване другиму на взривове, огнестрелни, химически, биологични или ядрени оръжия и боеприпаси. Необходима предпоставка за криминализиране на деянието е това да става без надлежно разрешително. Подобно и на предходния член, тук също се изхожда от високата степен на обществена опасност на посочените вещи.

От субективна страна се изисква деянието да е извършено умишлено. Субект може да е всяко наказателноотговорно лице.

10) Престъплението по чл.340, ал.1 и ал.2 също се отнася към гл.XI общоопасни престъпления, раздел II – престъпления против транспорта. С това престъпление се засягат обществените отношения, свързани с безопасността на транспорта.

В ал.1 като форма на изпълнителното деяние е очертано повреждането на железопътен състав или път, въздухоплавателно средство, автомобил, електротранспортно средство или съоръжения и пътища или повреждането или допуснето да се повреди, заседне или потъне кораб, като се изисква това да създава опасност за живота на другиго или за значително повреждане на чужд имот.

Субект може да е всяко наказателноотговорно лице. От субективна страна са възможни и двете форми на вината – умисъл, като по отношение на създаването на опасност за живота и здравето той не трябва да е пряк, в противен случай ще е на лице опит за убийство, и втората форма на вината - непредпазливост.

В ал.2 обект са обществените отношения, свързани със сигурността при въздухоплаване. Предмет е въздухоплавателното средство. Тук са очертани две форми на изпълнително деяние - разрушаване или повреждане на въздухоплавателно средство. Повреждането се изисква да е от естество да не може да се експлоатира повече или да застрашава сигурността му в полет.

Разрушаването, означава цялостно засягане на субстанцията на въздухоплателното средство, по начин, който го прави негоден повече за експлоатация и не може да се поправи.

А повреждането, засяга частично въздухоплателното средство и то може да се поправи и експлоатира, но за в момента не може.

Субект също може да е всяко наказателноотговорно лице. От субективна страна са възможни и двете форми на умисъла – пряк или евентуален..

11) В чл.341а НК също се засягат обществените отношения, свързани със сигурността при въздухоплаване.

В ал.1 предмет е въздухоплателното средство. Изпълнителното деяние се изразява в поставянето на устройство или вещество, което може: 1) да му причини повреда, която го прави негодно за полет или 2) създаде опасност за сигурността му в полет.

Субект може да е всяко наказателноотговорно лице. От субективна страна е възможен умисъл и по-скоро пряк умисъл.

Квалифициран състав е посочен в ал.2 на чл.341а НК, където са очертани седем форми на изпълнително деяние. 1) разрушаване или 2)повреждане на инсталация или съоръжение за ръководство на въздухоплаването или 3) съобщи информация, 4)даде сигнал, който знае, че са лъжливи или 5)постави лъжлив знак, 6)премахне или 7)премести знак, който служи за обезпечаване на сигурността на движението.

Субект също може да е всяко наказателноотговорно лице. От субективна страна е възможен само пряк умисъл..

В ал.3 също обект са обществените отношения, свързани със сигурността при въздухоплаване, а предмет е лице, намиращо се на борда в полет.

Изпълнителното деяние е очертано като извършване на насилие спрямо лице, намиращо се на борда в полет. За да бъде подведено под този текст се изисква деянието да застрашава сигурността на въздухоплателното средство. Ако това не е на лице може да се премине към някоя от телесните повреди, ако се стигне до такава.

Субект може да е всяко наказателноотговорно лице, което трябва да се намира на борда. От субективна страна е възможен само и единствено прекият умисъл.

12) В чл.341б, ал.1 НК обект са обществените отношения, свързани с въздухоплаването, а предмет е въздухоплателното средство.

Изпълнителното деяние се изразява в незаконно завладяване или установяването на контрол върху него, независимо дали се намира на земята или в полет.

Субект може да е всяко наказателноотговорно лице. От субективна страна единствено възможен е прекия умисъл.

13) Обект на престъплението по чл.344 НК са обществените отношения, гарантиращи сигурността на железопътния, водния и електротранспорта, а предмет е знак или сигнал, обезпечаващ тази сигурност.

Изпълнителното деяние се състои в премахване, преместване, поставяне на лъжлив знак или подаване на лъжлив сигнал. Законодателят изисква с това да се изложи на опасност живота или имота на друго лице.

Субект може да е всяко наказателноотговорно лице. От субективна страна е възможен само прекия умисъл.

14) С престъплението по чл.347, ал.1 НК се засягат обществените отношения, свързани с далекосъобщенията, а предмет са посочените различни далекосъобщителни устройства.

Изпълнителното деяние се изразява в повреждане на тези съоръжения, което трябва да е довело до прекъсване или попречване на съобщенията.

Субект може да е всяко наказателноотговорно лице, а от субективна страна са възможни и двете форми на умисъла..

15) В чл. 348 НК обект също са обществените отношения, свързани със съобщенията, а предмет са използваните далекосъобщителни устройства.

Изпълнителното деяние е очертано в няколко форми: 1) построяване, държане или ползване на радиосредство, като се изисква това да е направено без разрешително, без регистрация или да се използва за цели, извън даденото разрешение; 2) самоволно изменение на регистрираните данни на радиосредството, без разрешене, което законът изисква да се даде писмено; 3) пречи или смущава действието на изброените предаватели.

Субект може също да е всяко наказателноотговорно лице, а от субективна страна са възможни и двете форми на умисъла – пряк или евентуален..

16) Обект на престъплението по чл. 349, ал.1 НК са обществените отношения, свързани със народното здраве, а предметът е водата в питейния извор.

Изпълнителното деяние е очертано в турване или примесване на опасен за живота или здравето предмет в посочените питейни извори или приспособления.

От субективна страна престъплението се извършва умишлено в двете форми на умисъла, а субект може да е всяко наказателноотговорно лице.

В ал. 3 на същия член обектът съвпада с този по ал. 1, а предмет освен водоизточниците, могат да са храната, въздуха и др. предмети, с които могат да бъдат заразени хората. Разликата се изразява в изпълнителното деяние и средствата – микроорганизми, които са в състояние да причинят епидемия.. Изпълнителното деяние по ал.3 е разпространение на причинители на епидимично заболяване, като законодателят изисква и специална цел - да бъдат заразени хора.

Субект може да е всяко наказателноотговорно лице, а от субективна страна е възможен само прекият умисъл.

17) В чл. 350, ал.1 НК обект са обществените отношения, свързани с народното здраве, а предмет са храните и питиетата, предназначени за общо ползване.

Изпълнителното деяние е очертано в изготвяне, предлагане, турване в обръщение на храни и питиета, предназначени за общо ползване, в които се създават или попадат опасни за здравето вещества.

От субективна страна деянието се извършва умишлено, а субект може да е всяко наказателноотговорно лице.

18) Обект на престъплението по чл. 352 НК са обществените отношения, свързани с народното здраве и околната среда, а предмет са посочените земни ресурси.

Изпълнителното деяние е очертано в замърсяване (чрез действие) или допускане на замърсяване (чрез бездействие) на водните басейни, почвата, въздуха. Това трябва да създава опасност за хората, животните или растенията или да прави предметите на престъплението негодни за ползване.

Субект може да е всяко наказателноотговорно лице, като са възможни двете форми на умисъла..

19) Обект на престъплението по чл.354, ал.1 НК също са обществените отношения, свързани със здравето на гражданите, а предмет са силнодействащи отровни вещества, с изключение на наркотичните.

Изпълнителното деяние се изразява в произвеждане, придобиване, държане, отчуждаване или предаване другиму силнодействащо отровно вещество. Законодателят изисква то да не е наркотично, поставено под разрешителен режим, и действията да са извършени без надлежно разрешение.

Субект може да е всяко наказателноотговорно лице, а от субективна страна е възможен само прекият умисъл.

20) Престъплението по чл. 356е НК е в раздел V – престъпления за използване на атомна енергия за мирни цели на гл.XI –Общопасни престъпления.

Обект на престъплението са обществените отношения свързани с използването на атомна енергия, а предмет е източникът на йонизиращо лъчение.

Изпълнителното деяние се изразява в повредждане на ядрен материал, ядрено съоръжение или друг източник на йонизиращо лъчение. Законодателят изисква с това да се поставят в опасност живота или здравето на друго или да е причинена имуществена вреда, или да е причинена вреда на природата.

Субект също може да е всяко наказателноотговорно лице, което има достъп до съответния източник на ядрено лъчение. От субективна страна са възможни и двете форми на умисла.

21) Обектът на престъплението по чл. 356з, ал.1 НК също са обществените отношения, свързани с използването на ядрена енергия, предмет са правилата за нейното използване.

Изпълнителното деяние се изразява именно в нарушаване на правилата за ядрена и радиационна безопасност. Законодателя изисква от това да се допуска, че може да настъпи телестна повреда или смърт за друго.

Субект може да наказателноотговорно лице, което работи с такава енергия и има задължение да спазва правилата за безопасност. От субективна страна е възможен евентуалният умисла, което следва от израза: „...като допуска...”

За да съставляват тероризъм, от **субективна страна** посочените престъпления трябва да са извършени с пряк умисла, макар и в някои от посочените състави да са възможни и други форми на вината.. Субект може да е всяко наказателноотговорно лице, тъй като законът не поставя никакви специални изисквания към него.

Важно да се отбележи е и, че посочените състави се съдържат в състава на тероризма и се поглъщат от него, затова и не е възможна съвкупност между чл.108а и някои от посочените в него състави. .

Тероризмът е резултатно престъпление и се смята за довършено с настъпване (осъществяване) на общественноопасните последици на някои от посочените в чл.108а състави. Особеното обаче е, че при извършване на някои от посочените състави при условията на чл.108а, те обуславят по-голяма степен на обществена опасност, която е в състояние да застраши или засегне сигурността на държавата. Затова и негов **обект**, по подобие на терористичните актове са обществените отношения, свързани с установената в страната държавно – политическа организация и устои на властта.

За да представляват Тероризъм посочените по-горе състави трябва да се извършват със **специална цел**, която е посочена алтернативно, а именно: 1) да се създаде смут в

населението - това представлява неспособност за ориентация. Тук засегнатите могат да са неограничен брой; 2) да създаде страх в населението – тук не се стига до дезориентация на засегнатите, а до чувство на подтиснатост и до невъзможност за осъществяване на желаното поведение; друга алтернативна форма на целта от тълкуването на чл.108а, която можем да извлечем е принуждаване на орган на властта или на представител на обществеността да извърши или да пропусне да извърши нещо от кръга на своите функции – тази цел очертава диспозицията на чл.269 НК, но ако обаче деецът извърши и нея ще сме изправени пред реална съвкупност, тъй като субективният признак – целта не поглъща и двата състава по чл.269., ал.1 и ал.2 НК. За да осъществява престъплението по чл.108а НК, деецът трябва да заяви целта; 3)принуждаване на международен представител да извърши или да пропусне да извърши нещо от кръга на своите правомощия; и 4) целта може да се изрази в заплашване на посочените лица. Ако престъплението не е извършено с някоя от посочените форми на целта ще се осъществи обикновения състав на престъплението и няма да сме изправени пред хипотезата на чл.108а. Затова и когато имаме някои от посочените състави е много важно да определим целта на дееца, тъй като за тероризъм е предвидено освен лишаване от свобода от петнадесет до тридесет години, доживотен затвор, но и най-тежкото наказание по нашия Наказателен кодекс - доживотен затвор без замяна. Освен това по силата на чл.114 НК от ДР е предвидено, че съдът може да постанови лишаване от права и конфискация на част или цялото имущество.

В чл.110 НК е посочено, че **приготовлението** за тероризъм също се наказва, тъй като е изпълнена предпоставката на чл.17, ал.2 НК това да е предвидено в закона..

II. Отграничаване на тероризма от сходни престъпления.

Тероризмът е вид престъпление по българския НК⁴ и е регламентиран в глава I – Престъпления против Републиката, раздел IV, чл.108а НК. Често в наказателноправната теория се използва и израза „терористичен акт“. При някои автори се наблюдава смесване на двете престъпления⁵, но това е неприемливо, тъй като самият законодател е предвидил отделни състави за двете престъпления. Така формите на терористичен акт са регламентирани в чл. 96, чл.97, чл.97а и чл. 99 от НК, а тероризмът

⁴ Наказателен кодекс в сила от 1.05.1968г, доп., бр.94 от 16.11.2007г

⁵ Вж. Гиргинов, Антон., Наказателно право на Република България - особена част., С., 2005

е регламентиран в чл.108а от НК. Ето защо накратко ще се спрем върху наказателноправната характеристика на терористичния акт.

В чл. 96 НК законодателят е предвидил три състава, като в ал.1 и в ал.2 на същия член е описан индивидуалният терористичен акт, насочен срещу държавен или обществен деятел, като формите на изпълнителното деяние са две – 1)причиняване на смърт или 2) причиняване на тежка телестна повреда на лице с такова качество. Тук под държавен или обществен деятел следва да се разбира лице, което притежава ръководни държавни функции (министър, областен управител, кмет и др.) И тук, както при всички престъпления против Републиката, като форма на вината е предвиден прекият умисъл. Изисква се и специалната противодържавна цел, изразяваща се в три форми: 1)подравяне на властта 2)отслабване на властта и 3) създаване на затруднения на властта.

И третият състав, очертан в ал.3 на чл.96 НК, срещан още като „масов терор” предвижда същата противодържавна цел в нейните три форми. Изпълнителното деяние се изразява в причиняване на смърт чрез палеж, взрив, наводнение или друго общоопасно деяние. Тук пострадалия (пострадалите) не се изисква да имат специалното качество като в ал.1 и ал.2 на чл.96 НК.

В чл. 97 НК е посочена друга разновидност на терористичния акт. За очертаване на състава, законодателят е избрал методът на препращане. Чл.97 ни препраща към чл.349 НК, който криминализира заразяване на питеен извор и чл.350 НК, в който е уредено общественоопасното причиняване на епидемия. Формите на изпълнителното деяние и престъпния резултат (задължително – отравяне на общодостъпен водоизточник или хранителна стока, а като евентуален – причиняване на телесна повреда или смърт на друго) в чл.97 НК съвпадат с тези по чл.349 и 350 НК. Тук като форма на вината сме изправени пред пряк умисъл за отравянето и пред непредпазливост за причиняването на смъртта или телесната повреда. Предвидена е и специалната противодържавна цел в трите и форми.

Рзглежданият състав по чл.97 НК е специален по отношение на чл.96., ал.3 и се прилага само в случаите, когато се стигне до смърт и деецът не е желал нейното настъпване.

В чл. 97а НК като форма на терористичен акт е криминализирано задържането на заложник. Тук се ограничава правото на свободно придвижване. Възможни са две хипотези – 1) пострадалия се отвежда на място, което не му се позволява да напусне и 2) пострадалия се намира доброволно на място, което не му се позволява да напусне.

Тук освобождаването на лицето се поставя под някакво условие от изпълнението на държавен орган, държавна или обществена организация и др. Квалифициран случаи на деянието е когато деецът заплашва с причиняването на смърт или тежка или средна телестна повреда.

По чл.99 НК престъплението се среща още като „провокационен терор”. Престъплението си прилича с индивидуалният терор по чл.96, ал.1 и ал.2 НК, но се различава на първо място по предмета, тук не е държавен или обществен деятел, а представител на чужда държава; и второ по целта – тук не е да се отслаби, подрони или затрудни властта, а да се предизвика война или международни затруднения на Република България. Изпълнителните деяния също са две както при индивидуалния терор и се изразяват в 1) причиняване на смърт или 2) причиняване на тежка телестна повреда на представител на чужда държава. И тук единствено възможен е прекият умисъл.

При всички посочени до тук форми на терористичен акт субект може да бъде всяко наказателноотговорно лице.

IV.Органи и сътрудничество между тях в борбата с тероризма.

Деятността по разследване на терористични актове от общодържавно значение на територията на Република България се осъществява от „Специално звено за превенция и разследване на терористични актове” към Националната следствена служба (НСЛС), което се ръководи от заместник-директор на службата и двама заместници-ръководители на специализирани отдели в НСЛС⁶.

При необходимост, от отделите на НСЛС се формира специална група от 10 следователи и 5 технически сътрудници, които разследват това престъпление. Освен тях се определят и резервни следствени групи. По разпореждане на директора НСЛС във всички окръжни и териториални следствени отдели се образува резерв от персонал, който да разследва терористични действия.

Основните задачи и цели на Специалното звено са: 1) Участие и своевременно разкриване, ефикасно предотвратяване на подготовка или опит за терористични акции, отвлечане и вземане като заложници на: държавни и обществени ръководители и

⁶ Вж. Диков, Евгени (НСЛС)., Разследване на престъпленията Тероризъм и Трафик на хора., С., 2005

деятели и изтъкнати обществени дейци, международни представители и др. 2) Бързо, пълно и ефективно разследване на терористични престъпления.

Друг национален орган, който трябва да посочим, това е новосъздадената Държавна агенция за национална сигурност⁷. Законът за създаването и влезе в сила на 1.01.2008г. Нейната **основна задача** е, както споменахме и както се вижда от името и, защитата на националната сигурност. Тя извършва наблюдение, разкриване и противодействие на замисляни, подготвяни или осъществявани престъпления и затова тя ще има функции по разкриване на терористични действия само доколкото с тях се цели накърняване на националната сигурност. Този аргумент можем да направим и от чл.1 на ЗДАНС.

Агенцията се ръководи от председател, който се назначава с указ на президента по предложение на МС. Той осъществява цялостния контрол и ръководство върху Агенцията, като се подпомага от двама заместник – председатели. Към тези ръководни органи има и определени изисквания. С наредба за служителите на ДАНС е въведено изискване агентите да са на възраст над 40г. Освен това те се ползват и с различни привилегии.

Законът разделя нейната структура на две части – обща, която подпомага председателя при осъществяване на неговите правомощия, като подпомага организационно-технически неговата дейност; и специализирана, която помага и осигурява председателя при осъществяване неговите правомощия. И тук подобно на НСлС са обособени главни и териториални дирекции на ДАНС.

Оперативно-издирвателните действия в агенцията се осъществяват от специално обособени звена, по ред, начини и методи определени в ЗДАНС.

На Агенцията е предоставен и контролът върху класифицираната информация и нейното разгласяване. Тук се създадоха и полемики в обществото по отношение на разсекретяването на досиетата на бившите агенти на България.

Друг спорен въпрос, свързан с Агенцията беше използването на специалните разузнавателни средства (СРС) от нейните служители при изпълнение на техните задължения. Полемиката беше, поради неяснотата, кога могат да се използват СРС.

Агнecията, в лицето на своя председател се отчита пред президента, народното събрание и министерския съвет.

⁷ Закон за Държавната агенция за национална сигурност в сила от 1.01.2008г.

Както посочихме главната дейност по разследване на терористични действия е предоставена на НСлС, а когато се засяга или съществува опасност да се засегне националната сигурност се намесва и ДАНС. Този извод следва и от това, че в ЗДАНС тероризмаът не е обособен като отделно престъпление от компетентността на Агенцията.

Струва ми се поради противоречията, неясната нормативна уредба големите правомощия, дадени на Агенцията и нейните служители, както и поради до известна степен дублирането на функциите на НСлС и ДАНС е много възможно тя да бъде премахната при следващото управление.

Що се отнася до международното сътрудничество в борбата с тероризма, то се изразява главно в сключването на международни договори между държавите и приемането на различни нормативни актове (най-често конвенции) от различните органи и организации, с които се регламентира престъплението тероризъм и се посочват различни форми на терористични актове, както и формите и правната основа на сътрудничество между отделните държави.

На първо място заслужава да се посочи конвенцията относно предотвратяване и преследване на тероризма, подписана в Женева през 1937г. В нея се прави опит да се даде определение на престъплението, който се оказва несолучлив. Освен това е разгледан и въпросът за юрисдикцията и по-точно въпросът за екстрадацията, като се предвижда извършителят да бъде екстрадиран и предаден на съда на държавата, чиито гражданин е. Конвенцията е подписана, но не е ратифицирана от България. Въпреки това всички учени признават нейният принос за разработването на договорното сътрудничество между държавите в борбата с тероризма⁸.

По-късно, през 1971г. Организацията на американските държави (ОАД) приема Конвенция за предупреждение и наказание на лицата, извършили терористични актове. Тя представлява успех на идеята за изграждане на системата на международното сътрудничество в борбата с престъплението.

Следваща значима конвенция, приета от също така силна международна организация, е Конвенцията за предотвратяване и наказание за извършване на престъпления против лица, ползващи се с международна защита, включително и дипломатически агенти приета от Организацията на обединените нации (ООН) през

⁸ Вж. Йотов, Борислав., Международно – правно сътрудничество в борбата с тероризма., С., 1995

1973г. ООН има съществен принос в усилията на учените за изработване на нормативната основа на международно сътрудничество.

Що се отнася до приноса на Европейския съюз, трябва да се отбележи, че през 1976г. Комитетът на министрите на съвета на Европа приема текста на Европейската конвенция за борба с тероризма, изработен от Европейския комитет.

Конвенцията определя правонарушенията, които се отнасят към нейния предмет на действие. Извън нея остава въпросът за екстрадацията, като с това се цели да не се допусне лице, извършило някое от посочените в Конвенцията престъпления да не понесе наказателна отговорност.

Извън конвенцията остава и въпросът за правото на политическо убежище именно това е и една от точките, по които е критикувана.

Друг недостатък е, че тя е приложима само за страните членки на Съвета на Европа.

Друга европейска конвенция, която си заслужава да отбележим е Конвенцията на съвета на Европа за предотвратяване на тероризма. Тя е сравнително нова и е ратифицирана през 2006, обнародвана през 2007г. Затова и заслужава по-деайлно разглеждане. Още в нейния преамбул се вижда осъзнаването на същността и сериозността на въпроса за тероризма и признаването на необходимостта от постигане на единство между членовете на Съвета на Европа както на национално, така и на международно равнище в борбата срещу него. Всяка страна по конвенцията е задължена да предприеме мерки за развитите на сътрудничеството на национално ниво като там са посочени три направления за това: обмен на информация; подобряване на физическата защита на лицата и инфраструктурата; усъвършенстване на плановете за обучение и координация при кризисна обстановка. Като задължение на страните по нея се явява и осведомяването на обществеността за сериозността на проблема. Именно тук можем да критикуваме управляващите, а и медиите за неспазването на това. Наистина у нас малко се говори за проблема, но това е може би, защото след „възродителния процес“ не сме били свидетели на терористични действия на територията на нашата страна и да се надяваме, че няма да бъдем, но като не говорим за проблема, не значи, че той не съществува.

В конвенцията е разгледан въпросът за набиране на средства и хора, което е регламентирано и в чл.108а., ал.2 на нашия НК, което съответства и на конвенцията; обучението и склоняването на друго към терористични действия. Там изрично е предвидено, че не е нужно да е извършен терористичен акт (изпълнителното деяние да е довършено), за да бъдат наказани дейците, то ест поради сериозността и високата

степен на обществена опасност се наказва и опитът и подготовката за извършване на терористични действия. Що се отнася до санкцията за извършителите, тя е предоставена на вътрешното право на страните, но се изисква да бъде спазен принципът залегнат и в нашия НК - наказанието да е съответно и съразмерно на деянието. При определянето му е засегнат и принципът на екзикватурата, то ест да бъдат взети под внимание предишни чуждестранни съдебни решения срещу дееца за подобни престъпления.

Тук е разгледан и въпросът за екстрадацията, който не беше разгледан в Европейската конвенция за борба с тероризма от 1976г. Тук държавите са длъжни без никакво изключение, когато не екстрадират дадено лице веднага да го предадат на своите правозащитни органи за осъществяване на наказателно преследване и налагане на наказание. Освен това се дава възможност на всяка страна да се позове на Конвенцията и да иска екстрадацията на дадено лице, извършило терористично действие или някоя от посочените по-горе форми -обучени, склоняване или набиране на средства и хора за такова действие. Дадена е и възможност на страната, която трябва да екстрадира лице, неин гражданин, за да бъде съдено в чужбина да направи това само при условие, че лицето ще и бъде върнато за изтърпяване на наказанието. Това решение в конвенцията е взето може би от хуманна гледна точка и като облекчение за извършителите, но съм склонен да не го приема имайки предвид високата степен на обществена опасност на това престъпление, тъй като тук е възможно някое лице въпреки,че е осъдено да бъде помилвано в собствената си държава, в нашата страна това става с указ на президента, и по този начин да не понесе наказателна отговорност.

Конвенцията действа за страните, които са я ратифицирали и са членове на Съвета на Европа или на Европейската общност, но в нея е предвидена възможност да участват и страни извън тях, като подпишат декларация за присъединяване.

Овен приемането на конвенции, членките на ЕС на различни свои срещи приемат и пакети от мерки за борба с тероризма. Така в ЕС през 2004г. е назначен и главен координатор за борба с тероризма – бившия холандски министър на Вътрешните работи Гейс де Врийс; предвиждат се различни мерки за засилване на контрола по летища, ЖП и автогари, както и задълбочаване на сътрудничеството между правозащитните органи на ЕС. През 2001г на среща на Съвета на Европа борбата срещу тероризма е обявена за приоритет на ЕС.

По отношение на европейските органи е необходимо да се посочат двата правозащитни органа (служби) – „Европол” и „Евроюст”⁹.

„Европол” (Europol) е правоохранителна организация на Европейския съюз, която разполага и се занимава с информация по криминалните въпроси. Нейната цел е да усъвършенства оперативното сътрудничество между компетентните органи на държавите-членки в предотвратяването и борбата с мащабната организирана международна престъпност и тероризма. Към нейните главни задачи, освен борбата с трафика на хора, прането на пари и други е включена и борбата с тероризма.

За осъществяване на тези задачи, „Европол” се подпомага от държавите членки на ЕС, в съответствие с вътрешното им законодателство в различни форми – предоставяне на информация, изготвяне на анализи и оценки на заплахи, предоставяне на опит и техническа помощ при разследване и др. „Европол” поддържа и специална информационна система, в която се въвеждат данни и посредством която се осъществява обмена на информация.

Службата подлежи на прекия контрол на Съвета на министрите на правосъдието и вътрешните работи, като се отчита пред тях. Освен тях и всяка държава – членка има свой преставител в управителният му съвет, който е натоварен да осъществява цялостен контрол за дейността на организацията.

За осъществяване на своите дейности „Европол” сключва и редица договори за международно сътрудничество като например с Албания, САЩ, Канада с организации като „Интерпол” и др.

Другата правоохранителна организация е „Евроюст”. Това е нов орган на Европейския съюз, създаден през 2002 г. за повишаване на ефективността на компетентните органи в държавите-членки в борбата им срещу тежката трансгранична и организирана престъпност. „Евроюст” стимулира и подобрява координацията на разследването и съдебното преследване, както и подкрепя държавите-членки в усилията им за повишаване на ефективността на разследването и съдебното преследване.

Неговата основна задача е да укрепва общоевропейското сътрудничество в борбата с организираната престъпност. Така той се превръща в ключов орган и партньор на ръководните европейски институции – Европейски съвет, Европейски парламен и Европейска комисия, при осъществяване на техните функции. Както в „Европол”, така

⁹ Вж . в Интернет – правозащитни органи на ЕС

и в „Евроюст” всяка страна членка има свой представител – видни прокурори, съдии и др.

Проблем при борбата с тероризма, който трябва да споменем и който и нашият главен прокурор изнесе пред ЕС е, че се накърняват лични права на гражданите. Не случайно този проблем е залегнат и в Конвенцията на Съвета на Европа за предотвратяване на тероризма. Там се изисква всяка държава да изпълнява задълженията си по Конвенцията, но в съответствие с правата на човека, предвидени в Европейската конвенция за правата на човека и в Международния пакт за граждански и политически права. Въпреки това при целия обмен на информация, който се осъществява между различните държави винаги се стига до засягане на личното пространство на определени граждани и на някои техни права. И наистина трудно би могло да се осъществява реална превенция и борба срещу тероризма, без засягане на нечии права, но това трябва да бъде сведено до минимум, което до голяма степен зависи от това как правоохранителните органи на всяка държава-членка и органите на ЕС изпълняват своите функции. Затова и струвами се, изискването на конвенцията можем да го определим не като реално приложимо, а по-скоро като пожелателно.

Безспорно борбата с тероризма ще продължи вечно, тъй като все още не съществува механизъм, с който да бъде премахнато това престъпление. Затова можем да кажем, че срещу престъпленията може да се действа само превантивно, то ест да се опитваме да ги намаляваме и да ограничим техния брой, но ще е несериозно ако смятаме, че те ще бъдат премахнати. Въпреки това трябва да се стараем и подпомагаме нашите, европейските и въобще всички международни органи в борбата им с тероризма, а и с другите престъпления, тъй като не е важно колко конвенции и закони ще бъдат приети, ако те не се прилагат и не бъдат приведени в действие реални механизми за ограничаване и намаляване на престъпленията.

Библиография:

- 1) Йотов, Борислав, Наказателноправна характеристика на тероризма., С., 1997
- 2) Диков, Евгени (НСл.С)., Разследване на престъпленията Тероризъм и Трафик на хора., С., 2005
- 3) Гиргинов, Антон., Наказателно право на Република България - особена част., С., 2005

4) Йотов, Борислав., Международно – правно сътрудничество в борбата с тероризма., С., 1995

5) КОНВЕНЦИЯ на Съвета на Европа за предотвратяване на тероризма.

6) Интернет